

НсраУ

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Л. Г. Кайдалова, Н. В. Науменко

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Методичні рекомендації
до практичних занять для здобувачів вищої освіти

Харків
НФаУ
2021

*Рекомендовано ЦМК Національного фармацевтичного
університету (протокол № 5 від 14.06.2021 р.)*

Рецензенти: *Л.А.Штефан* – доктор пед. наук, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки вищої школи Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Кайдалова Л. Г., Науменко Н. В.

Методика викладання у вищій школі : метод. рек. до практичних занять для здобувачів вищої освіти / Л. Г. Кайдалова, Н. В. Науменко. – Х. : НФаУ, 2021. – 46 с.

У методичних рекомендаціях представлено основні положення та вимоги щодо організації, змісту практичних занять здобувачів вищої освіти.

Матеріал подано відповідно до навчальної програми з методики викладання у вищій школі для здобувачів вищої освіти освітньої програми «Педагогіка вищої школи». Завдання складені з урахуванням вимог до формування професійної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти..

Методичні рекомендації призначені для аудиторної роботи здобувачів вищої освіти спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки», освітньої програми «Педагогіка вищої школи».

УДК 371. 100

© Кайдалова Л. Г.
Науменко Н. В. 2021
© НФаУ, 2021

ПЕРЕДМОВА

Сучасні тенденції у вітчизняній освіті вимагають докорінних змін до якісної підготовки кваліфікованих кадрів будь-якої галузі, які б відповідали потребам особистості, сприяли інноваційним процесам, здійснювали саморозвиток та самовдосконалення. Забезпечення професійних компетентностей в психолого-педагогічній, науково-дослідній та організаційно-управлінській діяльності відповідно до освітніх вимог сьогодення здійснюється на основі засвоєння інноваційних форм, методів та засобів навчання, які сприяють активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти, розвитку їхніх розумових здібностей; вивчення педагогічного досвіду, ознайомлення з досягненнями науки та розроблення пропозицій щодо вдосконалення освітнього процесу, впровадження в педагогічну практику кращих досягнень науки; застосування інноваційних технологій реалізації змісту навчання.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Методика викладання в вищій школі» є процес створення та реалізації методики викладання навчальної дисципліни як складової освітнього процесу, яка спрямована на формування необхідних професійних компетентностей.

Метою вивчення дисципліни полягає в оволодінні магістрантами теоретичними та практичними знаннями з урахуванням нових досягнень методичної науки, перспективного досвіду роботи викладачів вищих навчальних закладів; дидактичними основами відбору змісту, структуруванням навчального матеріалу з дисципліни, видами та формами проведення навчальних занять, знайомство з сучасними освітніми технологіями та методикою впровадження їх в освітній процес вищої школи; сучасними формами і методами навчання; засвоєння та вдосконалення досвіду самостійної розробки та пристосування педагогічних, методичних і дидактичних знань, умінь та навичок до можливостей їх ефективної передачі.

Основними **завданнями** навчальної дисципліни «Методика викладання в вищій школі» є: формування у студентів системи знань, умінь та навичок викладання навчальних дисциплін у ВНЗ; формування здатності і готовності майбутніх фахівців до викладацької роботи; формування усвідомлення внутрішніх механізмів освітнього процесу у вищому навчальному закладі; формування вміння наукового аналізу сутності сучасних методик викладання навчання у вищій школі; набуття умінь та навичок у відборі змісту та

моделюванні структури навчальної дисципліни; формування вмінь та навичок володіння формами, методами та інноваційними освітніми технологіями.

Дисципліна «Методика викладання у вищій школі» забезпечує набуття здобувачами освіти **компетентностей**:

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати типові та складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійній педагогічній діяльності із застосуванням положень, теорій та методів фундаментальних, педагогічних, психологічних, та соціально-економічних наук; інтегрувати знання та вирішувати складні питання, формулювати судження за недостатньої або обмеженої інформації; ясно і недвозначно доносити свої висновки та знання, розумно їх обґрунтовуючи, до фахової аудиторії.

Загальні компетентності:

ЗК1.Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК2.Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК3.Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК4.Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК5.Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК8.Здатність діяти соціально відповідально і свідомо

Спеціальні (фахові) компетентності

ФК1. Здатність проєктувати і досліджувати освітні системи.

ФК2. Здатність застосовувати та розробляти нові підходи до вирішення задач дослідницького та/або інноваційного характеру в сфері освіти й педагогіки.

ФК4.Здатність здійснювати експертизу та надавати консультації з питань освітньої політики та інновацій в освіті.

ФК5. Здатність розробляти і реалізовувати нові освітні інструменти, проєкти та інтегрувати їх в освітнє середовище закладу освіти.

ФК7. Критичне осмислення проблем у сфері освіти, педагогіки й на межі галузей знань.

ФК8. Здатність інтегрувати знання у сфері освіти/педагогіки та розв'язувати складні задачі у мультидисциплінарних та міждисциплінарних контекстах.

ФК10. Здатність проводити навчальні заняття та розробляти навчально-методичне забезпечення до них.

Програмні результати навчання

ПРН 8. Розробляти і викладати освітні курси в закладах вищої освіти, використовуючи методики, інструменти і технології, необхідні для досягнення поставлених цілей.

ПРН 12. Проводити навчальні заняття та забезпечувати досягнення запланованих результатів навчання з урахуванням індивідуальних особливостей і потреб здобувачів освіти.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни. На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин 4 кредити ECTS

ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Однією з форм організації освітньої діяльності здобувачів вищої освіти є практичні заняття. В ході практичного заняття викладач створює таке освітнє середовище, при якому студенти, розглядаючи окремі теоретичні положення навчальної дисципліни, формують вміння та навички їх практичного застосування шляхом індивідуального або групового виконання завдань. Практичні заняття є обов'язковим компонентом освітнього процесу у закладах вищої освіти, тому як під керівництвом викладача сприяють підвищенню мотивації студентів до навчання, активізації пізнавальної діяльності, розширенню світогляду здобувачів освіти, розвитку творчого та критичного мислення, формуванню навичок пошукової та дослідної діяльності.

На практичних заняттях здобувачі освіти вчаться вирішувати проблемні професійні ситуації, знаходячи раціональні варіанти виходу з них та обґрунтовуючи власну позицію, що надає стимул до самоосвіти.

Практичні заняття логічно продовжують роботу, розпочату на лекціях. Дають можливість здійснювати контроль навчальних досягнень здобувачів освіти, отримуючи зворотний зв'язок.

Готуючись до практичних занять, студенти отримують консультації від викладача. Тематика завдань, повідомлень, питань для обговорення наведена у рекомендаціях. Крім зазначених тем студенти мають право за погодженням з викладачем обирати й інші цікаві для них теми. Якість навчальної роботи студентів викладач оцінює, виставляючи в робочий журнал поточні оцінки, при цьому студент має право ознайомитися з ними.

Практичні заняття потребують від студентів ретельної підготовки до кожної теми, спираючись на список рекомендованої літератури.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Змістовий модуль 1. Теоретичні засади методики викладання у вищій школі

Тема 1. Сутнісні характеристики методики викладання навчальних дисциплін

Значення вихідних термінів метод, методика, метод викладання, у контексті дидактики і педагогіки вищої школи. Предмет і завдання методики викладання у вищій школі. Головні положення методики викладання у вищій школі, сутність, функції та значення її у досягненні головної мети в освітньому процесі Специфіка професійної педагогічної діяльності викладача вищої школи. Напрями діяльності та функції викладача. Дидактична майстерність викладача вищої школи. Вимоги до спеціальних знань і умінь викладача.

Тема 2. Методичне забезпечення навчальних дисциплін у ЗВО у відповідності до компетентнісного підходу

Основні нормативні документи програмно-методичного забезпечення освітнього процесу. Компетентнісний підхід у системі вищої професійної освіти. Критерії відбору, принципи структурування змісту дисципліни у вищій школі. Сутність та підготовка навчально-методичних та дидактичних матеріалів з дисциплін Складання навчально-методичного комплексу дисципліни.

Тема 3. Форми, методи та засоби навчання у вищій школі

Класифікація та специфіка використання форм і методів викладання у структурі процесу навчання у вищій школі. Дидактичні вимоги до вибору методів навчання. Поняття активізації навчальної діяльності студентів. Сучасні інтерактивні методи навчання студентів як фактор інтенсифікації навчання. Характеристика матеріальних та ідеальних засобів навчання.

Тема 4. Інноваційні методики викладання

Сутність поняття «інновації» відносно вищої освіти. Вітчизняний та закордонний передовий педагогічний досвід. Індивідуально-авторські методики викладання. Проведення «майстер-класів» з метою презентації найкращого

педагогічного досвіду. Педагогічні творчі майстерні. Підготовка та проведення відкритого заняття. Методи і завдання індивідуального вдосконалення викладання

Змістовий модуль 2. Технологія та техніка організації та проведення занять у вищій школі

Тема 5. Методика підготовки та читання лекції.

Лекція як провідна форма організації навчально-пізнавальної діяльності студентів. Функції та види лекцій. Структура лекції. Етапи підготовки до лекції. Вимоги до лекції. Продуктивність лекції. Методика читання лекції. Оцінка якості лекції, її критерії.

Тема 6. Методика проведення занять у вищих навчальних закладах

Семінарське, практичне та лабораторне заняття як важлива форма навчальної роботи вищої школи. Призначення семінарських практичних та лабораторних занять, їх цілі та завдання. Види семінарських занять. Методичні вимоги до підготовки і організації семінарського (практичного) заняття. Методика підготовки та проведення різних видів аудиторних навчальних занять. Порядок підготовки і проведення семінарів в активній та інтерактивній формі. Переваги та недоліки семінарських, практичних та лабораторних занять. Методика проведення індивідуальних та консультаційних занять.

Тема 7. Організація та контроль самостійної роботи здобувачів освіти

Самостійна робота як компонент самореалізації студентів. Мета, види та зміст самостійної роботи студентів у вищій школі. Аудиторна та позааудиторна самостійна робота студентів. Вимоги до самостійної роботи. Умови ефективності самостійної роботи студентів. Контроль виконання.

Тема 8. Контроль та оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти

Контроль в освітньому процесі закладів вищої освіти. Мета та принципи контролю. Види контролю навчальних досягнень здобувачів освіти (вхідний,

поточний, рубіжний, підсумковий). Змістовий та підсумковий модульний контроль навчальних досягнень здобувачів освіти. Форми (індивідуальна, групова, фронтальна, комбінована, взаємоконтроль, самоконтроль, колоквіуми, заліки, іспити), методи (усні, письмові, графічні, практичні, програмовані, тестові) та прийоми педагогічного контролю.

ПРАКТИЧНІ / СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ

Тема 1. СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

Ціль заняття: ознайомитися з концептуальними засадами викладання у вищій школі; знати специфіку професійної педагогічної діяльності викладача вищої школи, напрями діяльності та функції; формувати вміння

План заняття:

- 1.1. Предмет і завдання методики викладання у вищій школі.
- 1.2. Сутність та зміст освітнього процесу у вищій школі.
- 1.3. Методика та функції освітнього процесу.
- 1.4. Діяльність викладача та студента як суб'єктів освітньої діяльності у вищій школі.

Методичні рекомендації

Засвоїти основні поняття теми: освітній процес, зміст та функції навчального процесу, мета навчання, методика, форми та методи навчання, методи викладання, діяльність викладача, діяльність студента в освітньому процесі. *Зверніть увагу на те, що особливості освітнього процесу у закладі вищої освіти потребують від викладача єдності педагогічних знань та педагогічної дії.* Основна ціль методичної підготовки – не самі собою теоретичні знання, а знання як інструмент побудови ефективної педагогічної взаємодії в різноманітних умовах, які постійно змінюються.

Практичні завдання:

Завдання 1. Фронтальна бесіда.

- Що, на вашу думку, є методика викладання у вищій школі?
- Що є предметом вивчення методики викладання у вищій школі?
- Що є завданням методики викладання у вищій школі?
- В чому сутність освітнього процесу у вищій школі?

Завдання 2. Робота в парах. Визначити сутність та фактори успіху освітнього процесу, характеризуючи його складові (викладання та учіння) та виділяючи функції кожної з них. *Колективна дискусія.*

Завдання 3. Виявити рівень мотиваційно-ціннісного ставлення магістрантів до педагогічної діяльності. Визначити домінуючу спрямованість в структурі ціннісних орієнтацій викладачів ЗВО.

Вправа «Ключі» (по К. Фопелю)

МЕТА: Розвивати символічне мислення, уміння визначати та приймати професійну роль, визначаючи власну мету зазначеної діяльності.

Вправа «Мотиви педагогічної діяльності»

МЕТА: Самооцінка ступеня вираження того чи іншого мотиву педагогічної діяльності за п'ятибальною шкалою:

№	Зміст оцінок	Бали				
		5	4	3	2	1
1	Інтерес до професії викладача					
2	Спілкування з викладачами					
3	Бажання спілкуватися з молоддю					
4	Можливість реалізувати себе творчо					
5	Потреба у самоосвіті					
6	Бажання навчати конкретному предмету					
7	Бажання присвятити себе вихованню молоді					
8	Бажання реалізувати свої педагогічні здібності					
9	Бажання внести будь-які зміни в освіту					
10	Бажання зробити кар'єру					
11	Бажання займатися науковою діяльністю					
12	Бажання розуміти людей					
13	Бажання продовжити сімейну традицію – бути викладачем					
14	Бажання бути схожим на улюбленого педагога					

Контрольні питання:

1. В чому полягає сутність та зміст освітнього процесу у вищій школі?
2. Які основні функції освітнього процесу?
3. В чому полягає діяльність викладача та студента як суб'єктів освітньої діяльності у вищій школі?

Індивідуально-творче завдання:

1. Підготувати повідомлення на тему: «Сучасні тенденції розвитку змісту та методики викладання у вищій школі».
2. Підготувати проект «Основні функції викладача вищої школи. Методична компетентність як складова професійно-педагогічної діяльності».
3. Підготувати педагогічне есе: «Дидактична майстерність викладача вищої школи».

Тема 2. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН У ЗВО У ВІДПОВІДНОСТІ ДО КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

Ціль заняття: ознайомитися із методичним забезпеченням навчальних дисциплін у ЗВО у відповідності до компетентнісного підходу; знати основні нормативні документи, що регламентують перебіг освітнього процесу у вищій школі; формувати вміння складання навчально-методичного комплексу дисципліни.

План заняття:

- 1.1. Компетентнісний підхід в освіті.
- 1.2. Методичне забезпечення навчальних дисциплін у ЗВО.
- 1.3. Нормативні документи програмно-методичного забезпечення.
- 1.4. Навчально-методичний комплекс дисципліни.

Методичні рекомендації:

Засвоїти основні поняття теми: методичне забезпечення навчальних дисциплін, нормативні документи програмно-методичного забезпечення, зміст освіти, освітня програма, навчальний план, навчальна програма, робоча програма, навчально-методичний комплекс дисципліни.

Зверніть увагу на те, що навчально-методична робота викладача спрямована на методичне забезпечення й удосконалення існуючих форм і видів занять зі студентами, упровадження сучасних педагогічних технологій, методів навчання. Основними документами, що конкретизують зміст навчання, є навчальні та робочі навчальні плани, а також програми навчальних дисциплін та робочі програми. Програми навчальних дисциплін розробляються на підставі відповідних освітніх програм. Програми навчальних дисциплін, у тому числі всіх дисциплін, що пропонуються здобувачам освіти для вибору, мають бути

затверджені не пізніше ніж за два місяці до початку нового навчального року. Програми навчальних дисциплін розробляються провідними науково-педагогічними працівниками профільних кафедр університету, відповідальність за їх розробку покладається на завідувачів кафедр.

Практичні завдання:

Завдання 1. Зробити порівняльний аналіз знаннєвого та компетентнісного підходів до освітнього процесу. Визначити сутність та зміст сучасного освітнього процесу у вищій школі Заповнити таблицю.

Порівняння	Знаннєвий підхід	Компетентнісний підхід
Цілі		
Підстави		
Принципи		
Організація освітнього процесу		
Технологічність		
Система оцінювання		
Роль викладача		
Роль студента		
Оцінка якості		
Модель підготовки		
Ключові слова		

Завдання 2. Визначити сутність основних нормативних документів програмно-методичного забезпечення освітнього процесу у вищій школі. Поєднати термін з його визначенням.

Термін	Визначення
Закон освіти	
Освітньо-професійна програма підготовки фахівців	

Освітньо-кваліфікаційна характеристика	
Державний стандарт освіти	
Навчальний план	
Навчальний графік	
Типова навчальна програма	
Робоча навчальна програма	
Календарно-тематичний план	

Визначення:

1. Інформаційно-розпорядчий документ, який визначає порядок і терміни проведення всіх видів навчальних занять у відповідності до навчального плану.
2. Тематика лекцій і практичних (семінарських) занять та строки проведення.
3. Основні вимоги до професійних якостей, теоретичних знань, виробничих вмінь та навичок фахівців, які відповідають визначеному освітньому рівню і необхідні для успішного виконання професійних обов'язків.
4. Нормативний документ, що визначає перелік і обсяг нормативних і вибіркових навчальних дисциплін, послідовність їх вивчення, конкретні форми проведення навчальних занять і їх обсяг, графік навчального процесу, форми і способи проведення поточного і підсумкового контролю.
5. Нормативний документ, що визначає зміст дисципліни, компетентності та програмні результати вивчення дисципліни, методи аудиторної, самостійної та індивідуальної роботи студентів, форми контролю знань, а також відповідні літературні джерела для досягнення високої продуктивності навчального процесу.
6. Науково обгрунтована система дидактичного і методичного оформлення процесу формування знань, вмінь і навичок, а також досвіду творчої діяльності особистості у відповідності з освітніми і кваліфікаційними рівнями.
7. Сукупність норм, що визначають вимоги до відповідного освітнього (кваліфікаційного) рівня.
8. Перелік нормативних і вибіркових навчальних дисциплін із визначенням обсягу годин, відведених для їх вивчення, а також форм підсумкового контролю знань, вмінь та навичок студентів.

9. Виклад конкретного змісту дисципліни, послідовність її вивчення, організаційні форми навчання, форми і способи поточного і підсумкового контролю, літературні джерела і технічні засоби навчання..

Завдання 3. Проаналізувати та визначити основні складові навчальної та робочої програм навчальних дисциплін. Обговорити вимоги до їх створення.

Завдання 4. Проаналізуйте та визначте основні позиції навчально-методичного комплексу навчальної дисципліни «Методика викладання у вищій школі».

Контрольні питання:

1. Визначте сутність компетентнісного підходу до вивчення навчальних дисциплін.
2. Охарактеризуйте методичне забезпечення навчальних дисциплін у ЗВО.
3. Проаналізуйте нормативні документи програмно-методичного забезпечення в освіті.

Індивідуально-творче завдання:

На прикладі змісту навчальної дисципліни «Педагогіка» скласти по 2 завдання для самостійної роботи студентів для кожної теми та по 2 тестових завдання для здійснення поточного контролю студентів.

Тема 3. ФОРМИ, МЕТОДИ ТА ЗАСОБИ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Ціль заняття: знати сутність методів, форм та засобів навчання; формувати уміння та навички вибору ефективних методів навчання для організації освітнього процесу у вищій школі; усвідомити значення інтерактивних методів навчання; формувати вміння їх упровадження в освітній процес закладів вищої освіти.

План заняття:

- 3.1. Сутність та класифікації методів навчання.
- 3.2. Сутність основних форм організації навчання.
- 3.3. Загальна характеристика провідних активних та інтерактивних методів навчання.

Методичні рекомендації:

Засвоїти основні поняття теми: методи навчання, форми навчання, засоби навчання, інтерактивні методи навчання, активні методи навчання. *Зверніть увагу на те,* що методи навчання спрямовані на активізацію пізнавальної діяльності здобувача освіти, посилення мотивації в навчанні, стимулювання розумової праці на основі індивідуального підходу до кожного здобувача освіти. Сучасні вимоги до фахівця стосуються не тільки його професійної кваліфікації, а й комплексу професійних та особистісних якостей. Професійна підготовка ґрунтується на принципах активного проблемного навчання з використанням методів і засобів, які здатні збагачувати знання здобувачів освіти, формувати творче, нестандартне мислення, розвивати пізнавальні інтереси.

Практичні завдання:

Завдання 1. Фронтальна дискусія.

- У чому полягає технологічність освітнього процесу у ЗВО?
- Поясніть взаємовідношення понять «технологія», «методика», «методологія»?

Завдання 2. Індивідуальна робота. Складання синквейну «Метод». Метод «Заверши фразу». Кожному магістранту письмово (за 2 хвилини) треба завершити фразу: «Педагогічний метод – це.....». Обґрунтувати свою відповідь.

Фронтальна дискусія.

- Які класифікації методів Вам відомі?
- Як поділяються методи за джерелом отримання знань?
- Яким методам сьогодні віддається перевага? Які Вам відомі?
- Які напрямки вдосконалення методів навчання у вищій школі є пріоритетними в умовах сьогодення?

Кожний із методів у реальному процесі навчання не проявляється лише в чистому вигляді та ізольовано від інших. Як і різні елементи змісту освіти, методи, віддзеркалюючи внутрішні зв'язки, поєднані між собою. Так, знання виступають не лише в ролі елемента картини світу, але і як засіб діяльності та інструмент пізнавальної і практичної діяльності. Вони є складовою частиною

будь-якого способу діяльності як такого, що дається викладачами здобувачам освіти у готовому вигляді, або ж здобувачі освіти працюють над цим самостійно.

Завдання 3. Робота в парах. Проаналізуйте відомі класифікації методів навчання (за джерелом знань, за етапом навчання, за способом педагогічного керівництва, за логікою навчання, за дидактичними цілями, за характером пізнавальної діяльності). Складіть карту-схему «Методи навчання у вищій школі».

Завдання 4. Визначте сутність та мету форм організації навчання у вищій школі: лекції, практичні, семінарські, лабораторні заняття, консультації, та заповніть таблицю:

№ п/п	Форма заняття	Методи
1	Лекція	
2	Практичне заняття	
3	Семінарське заняття	
4	Лабораторне заняття	

Завдання 5. Групова робота. Опрацювання методики застосування одного з методів колективно-групового навчання «Килимок ідей». Тема: «Методи навчання у вищій школі».

- Які методи навчання?
- З якими труднощами стикається викладач при їх застосуванні?
- Як долати ці труднощі?

Контрольні питання:

1. В чому полягають завдання методів навчання?
2. Як реалізуються методи навчання у вищій школі?
3. В чому полягає взаємозв'язок методів навчання?
4. Який взаємозв'язок методів навчання з формами організації навчання у вищій школі?
5. Які освітні завдання вирішують інтерактивні методи навчання?

Індивідуально-творче завдання:

Підготуйте доповідь на тему «Сучасні засоби навчання у вищій школі».

Тема 4. ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ

Ціль заняття: ознайомитися із сутністю інноваційної педагогічної діяльності, знати структуру та динаміку розвитку освітніх інноваційних процесів; формувати вміння та навички застосовувати інноваційні методики викладання в освітньому процесі вищої школи.

План заняття:

- 4.1. Сутнісна характеристика інноваційної педагогічної діяльності викладача.
- 4.2. Загальна характеристика авторських інноваційних методик.

Методичні рекомендації:

Засвоїти основні поняття теми: інновація, інноваційна діяльність викладача, освітні інновації, авторські інноваційні методики. *Зверніть увагу на те,* що стратегічна мета реформування й модернізації вищої освіти і науки в Україні – створення ефективного інноваційного освітнього середовища у закладах вищої освіти через сприяння прогресивним нововведенням, упровадження найсучасніших технологій і моделей навчання. Освітній процес у сучасному університеті повинен здійснюватися з урахуванням можливостей сучасних інформаційних технологій навчання та орієнтуватися на формування освіченої, гармонійно розвиненої особистості, здатної до постійного оновлення наукових знань, професійної мобільності та швидкої адаптації до змін у соціально-культурній сфері, системі управління та організації праці в умовах ринкової економіки.

Практичні завдання:

Завдання 1. Провести «Круглий стіл» з питання «Інноваційні методики викладання у вищій школі». Обговорити питання:

- Чим, на вашу думку, є освітні інновації?
- Яка роль інновацій в освіті?
- Як ви розумієте поняття «інноваційні методики»?

Завдання 2. Проаналізувати наукові статті з проблеми педагогічної інноватики. Зробити аналіз за методикою «Insert». Заповнити таблицю:

V	+	-	?
У вигляді тез записуються терміни та поняття, які зустрічаються в тексті та раніше вже були відомі	Відмічається все нове, що стало відомо з тексту	Відмічаються протиріччя, тобто те, що йде врозріз власних знань та переконань	Перелічуються незрозумілі моменти, які потребують уточнення або питання, які виникають в процесі роботи над текстом

Статті для розгляду:

- Н. Артикуца «Інноваційні методики викладання дисциплін у вищій юридичній освіті».
- Ю. Бисторова «Інноваційні методи навчання у вищій школі»;
- М. Кляп «Імплементация інноваційних методів у навчальний процес ВНЗ як ознака інноваційного університету»;
- Н. Кошечко «Інноваційні освітні технології навчання та викладання у вищій школі»;
- М. Козяр «Інноваційні технології навчання в діяльності ВНЗ»

Завдання 2. На основі аналізу статей написати есе на одну з двох тем: «Суть інноваційних методик викладання у ЗВО» або «Інноваційні методи, які є найбільш ефективними у діяльності викладача».

Методичні рекомендації для написання есе:

Сьогодні Есе набуває все більшої популярності як вид письмової самостійної роботи студента, а саме: як твір-міркування невеликого обсягу з вільною композицією, що виражає індивідуальні враження, міркування з конкретного питання або проблеми, й свідомо не претендує на повноту й вичерпне трактування теми. Мета есе – це самостійне бачення студентом

проблеми, питання чи теми на підставі опрацьованого матеріалу та аргументів. Есе має містити: чіткий виклад суті поставленої проблеми, включати самостійно проведений аналіз цієї проблеми з використанням концепцій і аналітичного інструментарію, розглянутого в рамках дисципліни, висновки, що узагальнюють авторську позицію з поставленої проблеми. Обсяг есе – до 2 сторінок А4.

Контрольні питання:

1. Що являють собою освітні інновації?
2. В чому суть інноваційних методик викладання у ЗВО?
3. Які інноваційні методи є найбільш ефективними у викладацькій діяльності викладача?

Індивідуально-творче завдання:

Створити проєкт «Модель інноваційного освітнього процесу у ЗВО, в якому ви працюєте або навчаєтесь».

Тема 5. МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ ТА ЧИТАННЯ ЛЕКЦІЇ

Ціль заняття: ознайомитися з особливостями та структурою лекційного викладання; знати методику підготовки та проведення різних видів лекцій; формувати та розвивати уміння застосовувати різні види лекцій в освітньому процесі вищої школи; формувати вміння здійснювати аналіз якості лекції в освітній діяльності.

План заняття:

- 5.1. Особливості методики підготовки та проведення лекції.
- 5.2. Критерії лекційного викладання.
- 5.3. Схематичний аналіз лекції.

Методичні рекомендації:

Засвоїти основні поняття теми: лекція, методика підготовки та читання лекції, професійні якості лектора, прийоми активізації уваги студентів. *Зверніть увагу на те,* що лекція як метод і форма навчання реалізує наступні функції: інформаційну, орієнтовну, пояснювальну, переконувальну, виховну. Її сутність не в односпрямованій діяльності викладача, а у активній взаємодії зі здобувачами освіти, спрямовану на сумісний навчальний пошук, а не в механічному поєднанні цих двох діяльностей. Мета лектора полягає не стільки у тому, щоб повідомити певний обсяг знань студентам, скільки у тому, щоб

забезпечити їхню зустрічну активність, тобто створити всі необхідні умови для того, щоб студент захотів «взяти» те, що пропонує викладач на лекції.

Практичні завдання:

Завдання 1. Метод «Займи позицію». Аргументовано довести власну точку зору «Ви за чи проти лекції у вищій школі». *Інструкція:* здобувачі освіти мають утворити дві групи: прихильники позиції «за» та прихильники позиції «проти». Протягом 10 хвилин мінігрупи обговорюють свою позицію, після чого презентують її перед усією групою. Група-опонент може ставити питання.

Робота в групах. Визначити переваги та недоліки лекції як методу навчання.

Завдання 2. Перегляньте три відеофрагменти, які взяті з фільму «У дзеркала два обличчя» – «погана лекція», «хороша лекція», «ідеальна лекція». Проаналізуйте ці відео та дайте відповіді на наступні запитання:

- Чому, на Вашу думку, відеофрагменти мають такі назви? Що про це говорить?
- Проаналізуйте, як викладач активізує увагу студентів на кожному відео?
- Які прийоми використовує викладач, щоб зберегти увагу студентів до змісту лекції?
- Які вміння та якості дозволяють викладачу забезпечити ефективність лекції?

Завдання 3. *Робота в парах.* За результатами аналізу визначте критерії лекційного викладання.

Завдання 4. Переглянути відеофрагмент «Лекція О. Подольського» та зробити аналіз його лекційного викладу за наданою схемою (див. Додаток). Назвіть причини, які знижують рівень сприймання та засвоєння студентами інформації викладача під час лекції.

Завдання 5. В чому полягає роль першої лекції з нової навчальної дисципліни? Запропонуйте способи внутрішньої мотивації студентів на першій лекції (тема за вибором).

Завдання 6. Аналіз ситуативних завдань.

1. Уявіть, що ви завідувач кафедри. Щойно побували на лекції в молодого викладача. Він не зміг забезпечити зустрічної активності студентів, які були неуважні, пасивні, шуміли і майже не слухали викладача. Які поради ви дасте викладачу щодо забезпечення ефективності методу лекції?
2. Ви приходите на свою першу лекцію до старшокурсників, підходите до кафедри, а на тому місті, де кладуть конспект, написано: « Лекторе, роби свою справу мовчки». Ваші дії.
3. Ви проводите свою першу лекцію у ролі викладача ВНЗ. Всі студенти уважно слухають, крім одного. Його сонний погляд, нарешті, переростає у справжній сон, хлопець починає тихенько хропіти. Студенти переключають увагу на нього. Вас вже перестали слухати — чекають реакції. Якою ж вона буде?
4. Ви приходите на лекцію. Четверта пара. Студенти втомлені і зустрічають вас незадоволеними поглядами. Ваші дії.
5. Ви читаєте лекцію, а деякі студенти вам заважають (розмовляють, сміються). Як впоратись з ними?

Контрольні питання:

1. З яких структурних компонентів складається лекція?
2. Визначити сутність кожного з етапів лекційного викладання.
3. Якими вміннями має володіти лектор?

Індивідуально-творче завдання:

Підготувати фрагмент лекційного викладу за власною темою, який би мав чітку структуру, мотивацію до вивчення теми, прийоми активізації навчальної діяльності здобувачів освіти.

Тема 6. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ціль заняття: знати сутність та особливості семінарського, практичного, лабораторного занять як форм організації освітнього процесу у вищій школі; формувати вміння складати плани-конспекти різних форм навчальних занять,

застосовувати в освітньому процесі різні види семінарських та практичних занять в активній та інтерактивній формі.

План заняття:

- 6.1. Сутність та особливості семінарського, практичного, лабораторного занять у вищій школі.
- 6.2. Структура та методика проведення семінарського заняття.
- 6.3. Структура та методика проведення практичного заняття.

Методичні рекомендації:

Засвоїти основні поняття теми: організаційні форми навчання у ЗВО, семінарські, практичні, лабораторні заняття, інноваційні заняття, проблемні ситуації, тренінгові вправи, ситуативні завдання.

Слід звернути увагу на те, що семінарське заняття – вид навчального заняття, на якому викладач організує дискусію з попередньо визначених проблем. На підставі плану семінарського заняття здобувачі освіти готують тези виступів з цих проблем. *Практичне заняття* – вид навчального заняття, на якому здобувачі освіти під керівництвом викладача, шляхом виконання певних відповідно сформульованих завдань, закріплюють теоретичні положення навчальної дисципліни і набувають вмінь їх практичного застосування.

Практичні завдання:

Завдання 1. «Круглий стіл» з питань підготовки та проведення практичних та семінарських занять у вищій школі.

Обговорити питання:

1. Сутність, дидактичні цілі та функції семінарських та практичних занять.
2. Традиційні та інноваційні практичні та семінарські заняття у вищій школі.
3. Типи семінарських занять, методика їх організації.
4. Методика організації практичних занять, види практичних завдань.

Пригадайте:

- Які методи навчання можна застосовувати під час тієї чи іншої форми?
- Які засоби навчання допомагають реалізувати той чи інший метод навчання?

Завдання 2. Робота в групах. Охарактеризувати карти-схеми підготовки до практичного та семінарського занять та визначити особливості кожного з них (див. Додаток).

Завдання 3. Користуючись картами-схемами навчальних занять (практичного, семінарського), створити методичну розробку практичного та семінарського заняття за власною темою.

Інструкція:

- правильно визначити навчальні цілі до заняття;
- визначити, які саме методи навчання (пасивні, активні, інтерактивні) та контролю Ви будете використовувати під час кожного етапу заняття для реалізації зазначених цілей навчання;
- необхідно ретельно прописати основний етап заняття з використанням того чи іншого методу навчання, обравши форму організації навчальної діяльності студентів (індивідуальну, парну, групову).

Завдання 4. Обговорити виступи. Дати оцінку семінарському (практичному) заняттю за наступними критеріями:

- змістовність;
- структура;
- методичний рівень;
- професійна спрямованість.

Завдання 5. Індивідуальна робота. Продовжити речення та представити результат роботи перед групою.

- *З тією метою, щоб практичні (семінарські) заняття у вищій школі приносили студенту реальну практичну допомогу, їх необхідно звільнити від ...*
- *На практичних (семінарських) заняттях у вищій школі значно підвищиться мотивація студентів, якщо викладач буде ...*
- *В мене ідея щодо проведення практичних (семінарських) занять з методики викладання у вищій школі...*

Контрольні питання:

1. Яка дидактична мета семінарських та практичних занять?
2. Як активізувати увагу студентів під час занять?

3. В чому полягає підготовка викладача до семінарських (практичних) занять?

Індивідуально-творче завдання:

1. Розробити фрагмент семінарського заняття – ділової гри (тема за вибором).
2. Розробити фрагмент семінарського заняття – «мозкового штурму» (тема за вибором).

Тема 7. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА КОНТРОЛЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Ціль заняття: знати сутність та особливості самостійної роботи здобувачів освіти у вищій школі; формувати вміння організовувати самостійну роботу здобувачів освіти під час різних форм освітньої діяльності; володіти прийомами адаптації здобувачів освіти до самостійної роботи у ЗВО.

План заняття:

- 7.1. Сутність та особливості самостійної роботи здобувачів освіти у ЗВО.
- 7.2. Передумови для ефективної самостійної роботи здобувачів освіти.
- 7.3. Самостійна робота здобувачів освіти під час різних форм освітньої діяльності.
- 7.4. Прийоми самостійного опрацювання літературних джерел.

Методичні рекомендації:

Засвоїти основні поняття теми: самостійна робота, види самостійної роботи, контроль самостійної роботи здобувачів освіти. *Слід звернути увагу на те,* що самостійна робота здобувачів вищої освіти є важливою складовою підготовки кваліфікованого фахівця, конкурентоспроможного на ринку праці, здатного до компетентної професійної діяльності на рівні світових стандартів.

Самостійна робота здобувачів є одним з компонентів освітнього процесу, важливим чинником, що формує вміння навчатися, сприяє активізації засвоєння знань, основним засобом опанування навчального матеріалу в позааудиторний час. Значно підвищуються значення та статус самостійної роботи при введенні кредитно-модульної технології навчання, згідно з якою скорочується обсяг аудиторної роботи. Самостійна робота передбачає такі складові:

- самостійну роботу при підготовці до семінарських/практичних занять;

- аудиторну роботу під час семінарських/практичних занять;
- виконання самостійних робіт у формі підготовки рефератів з конкретних проблем і усних доповідей;
- тестування та самотестування.

Практичні завдання:

Завдання 1. «Круглий стіл» з питання:

- передумови для ефективної самостійної роботи здобувачів освіти.
- переваги та недоліки самостійної роботи здобувачів освіти у ЗВО та труднощі під час виконання самостійної роботи.

Завдання 2. Скласти структурно-логічну схему видів самостійної роботи, яку можна використовувати під час аудиторної, позааудиторної та індивідуальної роботи здобувачів освіти. Заповнити таблицю.

Види самостійної роботи

Аудиторна	
Позааудиторна	
Індивідуальна	

Завдання 3. Робота в групах. Описати види самостійної роботи та інформаційно-методичного забезпечення для кожної форми організації навчання. Заповнити таблицю.

Лекція	
Види самостійної роботи	Інформаційно-методичне забезпечення

Лабораторні та практичні заняття	
Види самостійної роботи	Інформаційно-методичне забезпечення

Семінарські заняття	
Види самостійної роботи	Інформаційно-методичне забезпечення

Завдання 4. Ознайомитись та проаналізувати різні види самостійної роботи з літературними джерелами та прийоми їх аналізу.

- Як можна використовувати метод «Портфоліо» в структурі самостійної роботи?
- Які ви знаєте методи роботи з книгою?

Прийоми аналізу літературних джерел:

1. Кластер
2. Таблиці – класифікація матеріалу
 - А) «Подвійний щоденник»

Виписи з тексту	Питання та коментарі

Б) «Знаю, хочу дізнатись, дізнався»

В) TASK –Аналіз (Теза-Аналіз-Синтез-Ключ)

Г) ІНСЕРТ – інтегративна система запису (маркування тексту)

«V»- що відомо

«-« - що суперечить вашим думкам

«+» - що є цікавим

«?» – щось неясно і виникло бажання дізнатись

+	-	Цікаво
сильний аргумент	слабкий аргумент	- привід для роздумів

3. «Плюс, мінус і цікаво»
4. «Зведена таблиця»
5. «Кільця Венна»
6. Стратегія IDEAL (вирішення проблемних ситуацій)
7. Стратегія «Бортовий журнал» (аналіз лекції)

Контрольні питання:

1. Що являє собою самостійна робота здобувачів освіти?
2. Які вам відомі види самостійної роботи у ЗВО?
3. Які прийоми опрацювання літературних джерел вам відомі?

4. Як можна використовувати комп'ютерні технології для самостійної роботи?

Індивідуально-творче завдання:

1. Підготувати доповідь на тему: «Комп'ютерна підтримка самостійної роботи здобувачів освіти»
2. Підготувати педагогічне есе: «Які, на Вашу думку, доцільні стимули для залучення здобувачів освіти до наукової самостійної роботи?»
3. Підготувати виступ на тему: «Форми активізації самостійної роботи здобувачів освіти»

Тема 8. КОНТРОЛЬ ТА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Ціль заняття: ознайомитися із сутністю та особливостями контролю та оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти у вищій школі; знати види, форми та методи контролю та оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти; формувати вміння добирати та застосовувати адекватні форми та методи контролю та оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти.

План заняття:

- 8.1. Сутність та особливості контролю та оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти у ЗВО.
- 8.2. Види та форми контролю та оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти у ЗВО.
- 8.3. Методи контролю та оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти у ЗВО.

Методичні рекомендації.

Засвоїти основні поняття теми: контроль навчальних досягнень, оцінювання, види контролю – вхідний, поточний, рубіжний, підсумковий, форми контролю – індивідуальна, групова, фронтальна, комбінована, взаємоконтроль, самоконтроль, колоквіуми, заліки, іспити, методи контролю – усні, письмові, графічні, практичні, програмовані, тестові. *Слід звернути увагу на те, що контроль є невід'ємним компонентом складного освітнього процесу, а також важливим інструментом проведення педагогічної діагностики. Контроль полягає у спостереженні, виявленні, вимірюванні й оцінюванні знань,*

умінь та навичок студентів. Виявлення та вимірювання називають перевіркою. Мета перевірки – визначення рівня якості навченості студента, осмислення навчального матеріалу, обсягу його навчальної праці, того, хто навчається. Оцінювання є обов'язком складником системи контролю. Оцінюванню передусім підлягає рівень досягнення здобувачем освіти освітніх стандартів. Одержана в результаті оцінювання інформація стає своєрідним сигналом для продовження педагогічного процесу у тому ж напрямі чи для його коригування.

Практичні завдання:

Завдання 1. Фронтальна бесіда:

- В чому полягає сутність та особливості контролю та оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти у ЗВО?
- Які види та форми контролю та оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти застосовують у ЗВО?
- Які методи контролю та оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти використовують під час різних етапів навчальних занять?
- Як оцінити навчальні досягнення здобувачів освіти під час інтерактивної форми навчання?

Завдання 2. Розробити види контролю (вхідний, тематичний, поточний, підсумковий та ін.) навчальних досягнень здобувачів освіти, використовуючи різні форми, на прикладі навчальної дисципліни «Педагогіка».

Кожен вид контролю представити різними формами по 3-5 завдань на кожен вид.

Завдання 3. Використовуючи власну методичну розробку практичного заняття, запропонувати різні варіанти методів контролю, по 2-3 на кожен вид.

Контрольні питання:

1. В чому сутність педагогічного контролю навчальних досягнень здобувачів освіти в ЗВО?
2. Які види та форми контролю навчальних досягнень здобувачів освіти застосовують на різних етапах вивчення навчальної дисципліни?

3. Які методи контролю навчальних досягнень здобувачів освіти є ефективними під час практичного, семінарського заняття? Для контролю самостійної роботи?

Індивідуально-творче завдання:

Підготувати доповідь на тему: «Модульна система організації навчального процесу й рейтинговий контроль знань здобувачів освіти».

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Охарактеризуйте значення вихідних термінів метод, методика, метод викладання, у контексті дидактики і педагогіки вищої школи
2. Охарактеризуйте предмет і завдання методики викладання у вищій школі.
3. Охарактеризувати головні положення методики викладання у вищій школі, сутність, функції та значення її у досягненні головної мети в освітньому процесі.
4. Визначити специфіку професійної педагогічної діяльності викладача вищої школи.
5. Охарактеризувати вимоги до спеціальних знань і вмінь викладача.
6. Охарактеризувати основні нормативні документи програмно-методичного забезпечення освітнього процесу.
7. Охарактеризувати компетентнісний підхід у системі вищої професійної освіти
8. Охарактеризувати принципи структурування змісту дисципліни у вищій школі.
9. Охарактеризувати навчально-методичний комплекс дисципліни
10. Охарактеризувати дидактичні вимоги до вибору методів навчання.
11. Визначити сутність активізації навчальної діяльності здобувачів освіти
12. Охарактеризувати сучасні інтерактивні методи навчання як фактор інтенсифікації навчання.
13. Визначити класифікацію методів викладання у структурі процесу навчання у вищій школі
14. Охарактеризувати методи кооперативного навчання у вищій школі.
15. Охарактеризувати методи колективно-групового навчання у вищій школі.
16. Охарактеризувати дискусійні методи навчання у вищій школі.
17. Охарактеризувати ігрові методи навчання.
18. Охарактеризувати матеріальні та ідеальні засоби навчання
19. Визначити сутність поняття «інновації» відносно вищої освіти
20. Охарактеризувати індивідуально-авторські методики викладання.
21. Охарактеризувати проведення «майстер-класів» з метою презентації найкращого педагогічного досвіду.
22. Охарактеризувати педагогічні творчі майстерні.

23. Охарактеризувати підготовку та проведення відкритого заняття.
24. Охарактеризувати методи і завдання індивідуального вдосконалення викладання.
25. Охарактеризувати лекцію як провідну форму організації навчально-пізнавальної діяльності студентів.
26. Охарактеризувати функції та види лекцій
27. Визначити структуру та етапи підготовки до лекції
28. Охарактеризувати основні вимоги до лекції
29. Визначити критерії для оцінки якості лекції
30. Визначити призначення семінарських, практичних та лабораторних занять, їх цілі та завдання.
31. Охарактеризувати методичні вимоги до підготовки та організації практичного заняття.
32. Визначити види семінарських занять та методичні вимоги до їх підготовки та організації
33. Визначити порядок підготовки і проведення семінарів в активній та інтерактивній формі
34. Визначити мету, види та зміст самостійної роботи здобувачів освіти у вищій школі
35. Охарактеризувати аудиторну та позааудиторну самостійну роботу здобувачів освіти
36. Охарактеризувати умови ефективності самостійної роботи здобувачів освіти
37. Охарактеризувати мету та принципи контролю в освітньому процесі закладів вищої освіти
38. Охарактеризувати види контролю навчальних досягнень здобувачів освіти
39. Охарактеризувати форми, методи та прийоми педагогічного контролю.
40. Охарактеризувати контроль за виконанням самостійної роботи здобувачів освіти.

ГЛОСАРІЙ

Активні методи навчання – використання такої системи методів, що спрямована головним чином, не на виклад викладачем готових знань й їхнє відтворення, а на самостійне оволодіння студентами знань у процесі активної пізнавальної діяльності.

Викладання – діяльність викладача у процесі навчання, під час якої він ставить перед студентами пізнавальні завдання, повідомляє нові знання, організовує спостереження, лабораторні та практичні заняття, керує їх самостійною роботою, перевіряє якість "ЗУН".

Викладач – організатор і керівник пізнавальної діяльності студентів, створює умови для продуктивного навчання (ефективне засвоєння знань, створення психологічного клімату, чергування навчальних занять, нормування робіт СРС, постановка мети і завдань, дбає про розвиток учнів).

Зміст освіти - певний обсяг і характер систематичних наукових знань, практичних умінь і навичок, а також світоглядних і морально-етичних ідей, якими має оволодіти людина, в даному випадку студент у процесі навчання.

Інноваційна педагогічна діяльність – осмислення практичного педагогічного досвіду, цілеспрямована педагогічна діяльність, орієнтована на зміну й розвиток навчально-виховного процесу з метою досягнення вищих результатів, одержання нового знання, формування якісно іншої педагогічної діяльності.

Інновації в педагогіці – процес створення та впровадження нових засобів (нововведень) для розв'язання тих педагогічних проблем, які досі розв'язували по іншому; відкриття нових форм, методів, способів педагогічної діяльності, вихід за межі відомого в науці і масовій практиці; творча реалізація нових теоретичних концепцій, ідей, систем навчання та виховання.

Інтерактивне (лат. inter – між і actio – дія) навчання – співпраця, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де викладач і студент є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих і педагогічних ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблем, вироблення спільної стратегії подолання складних ситуацій тощ

Консультація (лат. consultatio – за порадою) – поради, пояснення викладача студентам з будь-якого питання.

Лабораторне заняття (лат. labor – праця) – вид практичних занять у вищій школі, що проводиться за завданням викладача і з застосуванням навчальних приладів, інструментів, матеріалів, установок, вимірювальних приладів, комп'ютерів та інших технічних засобів.

Метод – це спосіб спільної діяльності суб'єктів та об'єктів педагогічного процесу, який може використовуватися в одній чи багатьох різних технологіях.

Методи навчання – способи досягнення навчальної мети, система послідовних взаємодій учителя й учнів, які забезпечують засвоєння змісту освіти.

Методика – це сукупність дій, які не супроводжуються жорстким діагностуванням як проміжних, так і кінцевих результатів діяльності, їх відповідності визначеній меті.

Навчальна лекція (лат. lectio - читання) - логічно завершений, науково обґрунтований, послідовний і систематизований виклад певного наукового або науково-методичного питання, теми чи розділу навчального предмета, ілюстрований за необхідності наочністю та демонструванням дослідів.

Навчально-методичний комплекс (НМК) – це сукупність нормативних та навчально-методичних матеріалів на паперовій та/або в електронній формах, необхідних і достатніх для ефективного виконання студентами робочої програми навчальної дисципліни, передбаченої навчальним планом підготовки студентів відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня за напрямом підготовки (спеціальністю).

Освітній (навчальний) процес – це процес взаємообумовленої та взаємопов'язаної діяльності викладача і студента, спрямований на ефективне та результативне досягнення цілей освіти та навчання.

Освітня технологія – систему функціонування всіх компонентів педагогічного процесу, побудовану на науковій основі, запрограмовану в часі та просторі, що забезпечує досягнення намічених результатів.

Педагогічна технологія – сукупність психолого-педагогічних установок, що визначають спеціальний набір і komponування форм, методів, способів,

прийомів навчання, виховних засобів; вона є організаційно-методичний інструментарій педагогічного процесу

Практичне заняття – форма навчального заняття, на якому викладач організовує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни і формує вміння та навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентами відповідних завдань.

Самостійна робота — це форма організації індивідуального вивчення студентами навчального матеріалу в аудиторний та позааудиторний час.

Семінарське заняття (лат. seminarim – розсадник) – особлива форма практичних занять, яка полягає в самостійному вивченні студентами окремих питань і тем лекційного курсу з наступним обговоренням та (або) оформленням матеріалу у вигляді повідомлення, реферату, доповіді тощо.

Сучасний фахівець – всебічно розвинена особистість з гуманістичними цінностями, розвиненими творчими якостями, володіє системним мисленням, наділена відчуттям соціальної відповідальності й здатністю до проєктивної та прогностичної діяльності.

Учіння – цілеспрямований процес засвоєння студентами знань, оволодіння вміннями і навичками. У широкому сенсі учіння є оволодінням суспільного досвіду з метою його використання у житті.

Форма організації навчання — зовнішнє вираження узгодженої діяльності викладача та студентів, що здійснюється у встановленому порядку та в певному режимі.

ДОДАТКИ

Додаток 1

ОРІЄНТОВНА СХЕМА АНАЛІЗУ ЛЕКЦІЇ

1. Зміст лекції:

- науковість;
- відповідність сучасному рівню наукового розвитку даного предмету;
- відбір матеріалу, висвітлення його з різних позицій;
- зіставлення різноманітних концепцій;
- активізація мислення, висунення проблемних питань;
- ознайомлення з історією наукового пошуку;
- визначення значущості матеріалу та його застосування в практиці;
- наявність матеріалу, якого немає в підручниках;
- пояснення найбільш складних питань;
- наявність завдань для самостійного відпрацювання матеріалу, зв'язків із попередніми лекціями, розділами курсу.

2. Методика читання лекцій:

- чітка структура лекції, логіка викладу, повідомлення літератури до теми або до всього курсу;
- доступність, аргументованість;
- виокремлення головного у матеріалі та висновках;
- використання прийомів закріплення-повторення, запитання на перевірку, засвоєння, підведення підсумків;
- використання ТЗН, застосування лектором опорних матеріалів (текст, конспект, окремі записи).

3. Керівництво роботою студентів:

- допомога у веденні записів (зміна темпу: уповільнений темп за умов важливості виділення матеріалу);
- використання прийомів підтримки уваги - цікаві приклади, риторичні запитання і т. ін. Спонукання до запитань з боку студентів.

4. Особистість лектора:

- знання предмету;
- емоційність, голос, дикція;
- якість, чіткість, забарвленість, грамотність мовлення;
- зовнішній вигляд;

- уміння триматися перед аудиторією;
- уміння бачити та відчувати аудиторію, встановлювати з нею контакт.

5. *Результати лекції:*

- інформаційна цінність лекції;
- духовний та виховний вплив
- досягнення дидактичних цілей;
- практична значущість.

ОРІЄНТОВНА СХЕМА СКЛАДАННЯ МЕТОДИЧНОЇ РОЗРОБКИ ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Тема _____

Курс _____ спеціальність _____

Кількість навчальних годин _____

I. Актуальність теми: розкривається значимість теми у майбутній професійній діяльності, наводяться дані, спрямовані на формування позитивної мотивації, пізнавального інтересу до теми, що вивчається.

II. Навчальні цілі заняття (з вказівкою рівня засвоєння, що планується):

- ознайомитись, мати уявлення про ... (a - I),
- знати, засвоїти ... (a - II),
- оволодіти навичками, вміннями або вміти ... (a - II),
- розвивати творчі здібності ... (a - IV).

III. Цілі розвитку особистості (виховні цілі).

Актуальні аспекти: деонтологічний, екологічний, правовий, професійної відповідальності, психологічний, психотерапевтичний, патріотичний.

IV. Міждисциплінарна інтеграція.

Дисципліни	Знати	Вміти
1. Попередні (забезпечуючі) дисципліни. 2. Наступні дисципліни, ті що забезпечуються. 3. Внутрішньопредметна інтеграція (між темами даної дисципліни).		

V. Зміст теми заняття може бути представленим:

- розгорнутим текстом змісту теми;
- структурно-логічною схемою змісту теми;
- тезисним викладенням змісту.

VI. План та організаційна структура заняття

№ п/п	Основні етапи заняття, їх функції та зміст	Навчальні цілі в рівнях засвоєння	Методи контролю та навчання	Матеріали методичного забезпечення	час
1. 2. 3.	Підготовчий етап Організація заняття Постановка навчальних цілей та мотивація Контроль вихідного рівня знань, умінь, навичок	I-II		Таблиці, муляжі, структурно-логічні схеми, обладнання, відеофрагменти, дидактичний матеріал	
4.	Основний етап Формування професійних умінь та навичок (дається перелік основних практичних завдань)	III	Вказуються методи формування вмінь та навичок: практичний професійний тренінг	Алгоритми, інструкції для формування практичних навичок, професійних умінь. Ситуаційні задачі. Кейси. Професійні ситуації. Дидактичний матеріал	
5. 6. 7.	Заключний етап Контроль та перевірка рівня професійних умінь та навичок Підведення підсумків заняття (теоретичного, практичного) Домашнє завдання (основна і допоміжна літератури до теми)	III	Методи контролю навичок, індивідуальний контроль навичок	Орієнтована карта для самостійної роботи з літературою	

VII. Матеріали методичного забезпечення заняття

VII.1. Матеріали контролю для підготовчого етапу заняття: питання, задачі, тестові завдання.

VII.2. Матеріали методичного забезпечення основного етапу заняття: професійні алгоритми (орієнтовні карти) для формування практичних навичок та вмінь, навчальні задачі.

VII.3. Матеріали контролю для заключного етапу: задачі, завдання, тести.

VII.4. Матеріали методичного забезпечення самопідготовки студентів: орієнтовні карти для організації самостійної роботи студентів з навчальною літературою.

VIII. Література

а) навчальна (основна і додаткова);

б) наукова;

в) методична.

ОРІЄНТОВНА СХЕМА СКЛАДАННЯ МЕТОДИЧНОЇ РОЗРОБКИ СЕМІНАРСЬКОГО ЗАНЯТТЯ

Тема _____

Курс _____ спеціальність _____

I. Актуальність теми

II. Навчальні цілі (формулюються в рівнях засвоєння): знати, засвоїти...

(α - II), вміти, оволодіти ... (α - III), вміти досліджувати, творчо вирішувати ... (α - IV).

III. Цілі розвитку особистості майбутнього фахівця (виховні)

IV. Міждисциплінарна інтеграція

V. Зміст теми семінарського заняття. Може даватися у вигляді розгорнутого змісту, структурно-логічної схеми змісту теми, тезисному варіанті.

VI. План та організаційна структура семінарського заняття

№ п/п	Основні етапи заняття, їх функції та зміст	Навчальні цілі в рівнях засвоєння	Тип семінару	Матеріали методичного забезпечення	час
1. 2.	Підготовчий етап Організація заняття Постановка навчальних цілей та мотивація			Таблиці, муляжі, структурно-логічні схеми, обладнання, відеофрагменти, дидактичний матеріал	
3.	Основний етап Узагальнення теоретичного матеріалу за планом: (дається план питань семінару)	I II-III III-IV III-IV IV	Семінар відтворення теоретичних знань Узагальнюючий семінар Семінар-конференція Семінар-дискусія Проблемний семінар	Питання, тести II р. Задачі, завдання III р. Структурно-логічні схеми. Класифікаційні таблиці. Доповіді студентів. Навчальні проблеми. Проблемні теоретичні питання, ситуації, завдання, задачі.	

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Артемова, Л. В. Історія педагогіки України : підручник / Л. В. Артемова. – Київ : Либідь, 2006. – 421 с.
2. Березівська, Т. С. Педагогічні умови ефективності семінарських занять (у вузі) / Т. С. Березівська // Вісник ЧДУ. Педагогічні науки. – 2002. – Вип. 41. – С. 9–14.
3. Булгакова, Н. В. Методика викладання у вищій школі : навч. посіб. / Н. Б. Булгакова, В. О. Рахманов. – Київ : НАУ, 2012. – 204 с.
4. Дроздова, І. П. Методика викладання, педагогіка та психологія вищої освіти : навч. посіб. / І. П. Дроздова. – Харків : ХНАМГ, 2008. – 142 с.
5. Кіржнер, Л. О. Методика викладання у вищій школі : навч. посіб. / Л. О. Кіржнер, Т. І. Лепейко. – Харків : ХНЕУ, 2006. – 96 с.
6. Козлова, Г. М. Методика викладання у вищій школі : навч. посіб. / Г. М. Козлова. – Одеса : ОНЕУ, 2014. – 200 с.
7. Нагаєв, В. М. Методика викладання у вищій школі : навч. посіб. / В. М. Нагаєв. – Київ : Центр учбової літ., 2007. – 232 с.
8. Організація самостійної роботи студентів / В. О. Ушкаренко, Н. Д. Смолієнко, І. В. Осадчук, Т. І. Виноградова. – Херсон : Айлант, 2005. – 96 с.
9. Перспективні освітні технології : наук.-метод. посіб. / за ред. Т. С. Сазоненко. – Київ : Гопак, 2000. – 560 с.
10. Резван, О. Методика викладання у вищій школі / О. О. Резван. – Харків : ХНАДУ : Міськдрук, 2012. – 152 с.
11. Січкарук, О. Інтерактивні методи навчання у вищій школі / О. Січкарук. – Київ : Тансоа, 2006. – 88 с.
12. Стинська, В. В. Методика викладання у вищій школі : метод. рек. / В. В. Стинська. – Івано-Франковськ, 2016. – 65 с.

Допоміжна

1. Богданова, І. М. Педагогічна інноватика : навч. посіб. / І. М. Богданова. – Одеса : ТЕС, 2000. – 148 с.
2. Винославська, О. В. Психологія та методика викладання фахових навчальних дисциплін у вищій школі. Комплекс навч.-метод. забезпечення для підготовки магістрів усіх спеціальностей / О. В. Винославська. – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2016. – 73 с.
3. Вітвицька, С. Основи педагогіки вищої школи : підруч. за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури / С. С. Вітвицька. – Київ : Центр навч. літ., 2006. – 384 с.
4. Дичківська, І. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. / І. М. Дичківська. – Київ : Академвидав, 2004. – 352 с.
5. Кузьмінський, А. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / А. Кузьмінський. – Київ : Знання, 2005. – 486 с.
6. Лекції з педагогіки вищої школи : навч. посіб. / за ред. В. І. Лозової. –

Харків : ОВС, 2006. – 496 с.

7. Ортинський, В. Л. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / В. Л. Ортинський. – Київ : Центр учбової літ., 2009. – 472 с.
8. Падалка, О. С. Педагогічні технології в сучасному вузі : навч. посіб. / О. С. Падалка. – Київ, 1994. – 123 с.
9. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / З. Н. Курлянд [та ін.]. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Київ : Знання, 2005. – 399 с.
10. Педагогічні технології в неперервній освіті : монографія / С. О. Сисоєва [та ін.]. – Київ : Віпол, 2001. – 502 с.
11. Прокопів, Л. М. Інформаційні технології в педагогіці : метод. рек. до самот. роботи / Л. М. Прокопів. – Івано-Франківськ, 2013. – 60 с.
12. Професійна освіта. Словник : навч. посіб. / С. Гончаренко [та ін.] ; за ред. Н. Г. Ничкало. – Київ : Вища шк., 2000. – 380 с.
13. Сікорський, П. І. Теорія і методика диференційованого навчання / П. І. Сікорський. – Львів : Сполох, 2000. – 420 с.
14. Туркот, Т. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / Т. І. Туркот. – Київ : Кондор, 2011. – 628 с.
15. Фіцула, М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / М. М. Фіцула. – Київ : Академвидав, 2006. – 351 с.

Інформаційні ресурси, у т.ч. в мережі Інтернет

1. Бібліотека НФаУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nuph.edu.ua> (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.
2. Національний фармацевтичний університет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nuph.edu.ua> (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.
3. Освітній портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua> (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.
4. Офіційний сайт МОН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua> (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.
5. Сайт кафедри [Електронний ресурс]. – Режим доступу: par-ipksf.nuph.edu.ua (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.

Навчальне видання

Кайдалова Лідія Григорівна
Науменко Наталія Вікторівна

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

**Методичні рекомендації
до практичних занять для здобувачів вищої освіти**

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 2,5. Тираж 100 пр. Зам. № _____.

Національний фармацевтичний університет
вул. Пушкінська, 53, м. Харків, 61002
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серії ДК № 3420 від 11.03.2009.

Надруковано з готових оригінал-макетів у друкарні ФОП Азамаєв В.Р.
Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.
Запис № 24800170000026884 від 25.11.1998 р.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції.
Серія ХК № 135 від 23.02.05 р.
м. Харків, вул. Познанська 6, к. 84, тел. **(057) 362-01-52**
e-mail:bookfabrik@rambler.ru